

VESNA TUDJINA

**IME, PREZIME I GODINA ROĐENJA
MARKA ANTUNA DE DOMINISA**

Vesna Tadjina
Odsjek za povijesne znanosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Strossmayerov trg 2
HR 10000 Zagreb

929 Dominis, M. de
262.12 Dominis, M. de
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2006-12-27

Iako je Marko Antun de Dominis, senjski biskup, splitski nadbiskup, dekan windsorski, bio jedna je od najznačajnijih duhovnih pojava Europe početkom 17. stoljeća, čije su ideje više stoljeća prethodile njegovu vremenu, do danas se u literaturi nailazi na različite, čak najosnovnije historiografske podatke kao što su njegovo ime, prezime i godina rođenja. Usporedbom podataka iz literature s dokumentima iz različitih europskih arhiva, pokušava se približiti odgovorima na sporna pitanja.

Ključne riječi: Marko Antun de Dominis, ime, prezime, godina rođenja

Marko Antun de Dominis, senjski biskup, splitski nadbiskup, dekan windsorski, jedna je od najznačajnijih duhovnih pojava Europe početkom 17. stoljeća, čije su ideje više stoljeća prethodile njegovu vremenu, a život ostao zamagljen mnogim nepoznanicama i predrasudama.

U doba kada je Europa duhovno, vjerski i politički raslojena i razdirana vjerski motiviranim ratovima, Dominisova misao o mogućnosti ponovnog ujedinjenja razjedinjenih kršćanskih crkava, koju je bazirao na demokratskim principima prvobitnog kršćanstva, anticipirala je ideje koje su prihvaćene tek nakon više od tri stotine godina.

Vođen idejom ujedinjenja, Dominis postavlja pitanje o biti i naravi kršćanske zajednice, a istražujući crkvi primjereno organizacijsko ustrojstvo, postavlja problem odnosa crkve i države, a time i relevantno pitanje epohe.

Iako je danas nedvojbeno izvanrednost Dominisove ekumenističke misli, još uvijek se u literaturi pojavljuju kao različiti čak i najosnovniji historiografski podatci kao što su njegovo ime, prezime i godina rođenja.

Dominisovo ime u izvornim dokumentima nalazimo samo u latinskom obliku: *Marcus Antonius*, ali se u domaćoj literaturi navodi na različite načine: Marko Antun, Marko Antonije, Markantun i Markantonije.

Marko Antun hrvatski je oblik istog imena, a oblik *Marko Antonije* opći je način prevođenja klasično-latinskog imena. Za oblik spojenih imena *Markantun i Markantonije*, nema ni jedne potvrde u originalnim dokumentima, u kojima i onda kada se sam Dominis skraćeno potpisuje svoja imena piše odvojeno: M. Ant., te se može objasniti možda samo preuzimanjem iz talijanske literature.

Iako se rodoslovlje obitelji Dominis bilježi već od 1283. godine,¹ a Farlati navodi da rod Dominisa podrijetlo vuče od slavne porodice Frankopanske: *e nobilissima Frangepanica gente derivatam*,² a poveljom cara Sigismunda 1437. rapski su Dominisi postali palatinski grofovi Svetoga Rimskog Carstva, u literaturi se može pročitati prezime Gospodnetić kao kroatizirane varijante prezimena Marka Antuna de Dominisa. Već je Stjepan Antoljak odbacio ideju da se prezime Gospodnetić, kako je mislio Šime Ljubić,³ ikada odnosilo na tu obitelj, već kaže da je samo ogranak porodice de Dominis na Braču imala taj tako kroatizirani oblik prezimena i ni jedna druga - ni ona na Rabu, ni u Splitu, ni u Zadru.⁴

Međutim u jednom engleskom privatnom arhivu⁵ postoje pisma⁶ koja je suvremenik fra Fulgentio Micantio⁷ pisao Englezu Williamu Cavendishu. U

¹ M. GRANIĆ, 2006, 12.

² D. FARLATTI, 1765, 481.

³ Š. LJUBIĆ 1870, 2.

⁴ S. ANTOLJAK, 1976, 61.

⁵ Chatsworth House, Derbyshire, England, dvorac obitelji Cavendish.

⁶ Unutar rukopisne ostavštine filozofa Thomasa Hobbesa, postoji uvez od dvjestotinjak stranica, koji sadrži 76 pisama Fulgentia Micantia, prijatelja Sarpijeva i Galilejeva, upućenih Williamu Cavendishu, prvom vojvodi od Devonshirea (1st Earl of Devonshire) datiranih u razdoblju od 1615. do 1625. godine, koja je na engleski jezik preveo Thomas Hobbes. Sign.: Devonshire Collections, Chatsworth, Hobbes group, Translation of Italian Letters, (73Aa).

Originali Micantievih pisama izgleda nisu sačuvani, a prijepis istog prijevoda istih pisama u ponešto skraćenijem obliku nalazi se u The British Museum Library: BML Add. MS 11,309.

jednom od tih pisama⁸ Micantio predstavlja Dominisa svom adresatu, opisujući njegovo podrijetlo, karakter i rad, te navodi i hrvatski oblik njegova prezimena: Domnianich (Domnianić):

" ... Rođen je u plemenitoj dalmatinskoj obitelji koja se na tom jeziku naziva Domnianich, što bi mi nazvali De Dominis."⁹

Autor pisama je dobro informirani suvremenik, koji je Dominisa osobno poznao,¹⁰ te nema razloga za sumnju u njegove navode, iako na takav oblik Dominisova prezimena ne nailazimo ni u jednom drugom dokumentu. Grafija pisma vrlo je jasna, te ne postoji ni mogućnost krivog čitanja rukopisa, a ni razlog za sumnju u njegovu autentičnost.

Nastanak prezimena Dominis vodi na početak 12. stoljeća i tipičnog je patronimičnog podrijetla - nastalo od oblika osobnog imena Dominicus-Dominik: Dimigna, Domana, Domagna, Diminna, Dimine, Domine,¹¹ te možda nije nemoguće da je krajem 16. i početkom 17. stoljeća i postojao takav oblik prezimena.

Danas to prezime u Hrvatskoj nije poznato.

Kao godina Dominisova rođenja najčešće se navodi 1560. godina, ali se u mnogim enciklopedijama i prikazima,¹² pogotovo starijim,¹³ navodi i 1566. godina, iako je već Farlati naveo kao godinu Dominisova rođenja *post dimidium saeculi decimi sexti*.¹⁴

Budući da nemamo podatke iz matičnih knjiga ni rođenih ni krštenih,¹⁵ podatke moramo pokušati naći u drugim izvorima.

(Dokument je pogrešno atribuiran: F. Fulgentio to the Duke of Buckingham, i ponešto je skraćen u usporedbi s originalom.)

⁷ Iako se autor pisama konspirativno potpisivao na mnogo različitih načina i to najčešće inicijalima, kao fra. Fulgentia Micantia identificirao je Vittorio Gabrieli: *Bacone, la Riforma e Roma nella versione hobbesiana di un carteggio di Fulgenzio Micanzio, "The English Miscellany" 8, 1957. (195-250.)*

⁸ Pismo je datirano 24. veljače 1617. godine u Bologni, a objavljeno: V. TUDJINA GAMULIN, 2002, 168-169.

⁹ Devonshire Collections, Chatsworth, Hobbes group, Translation of Italian Letters, (73Aa), str. rpk. 16:

"He was born of a principall family of a Dalmatia called in that tongue Domnianich which we would call De Dominis."

¹⁰ V. TUDJINA GAMULIN, 2002, 167-168.

¹¹ M. GRANIĆ, 2006, 9.

¹² N. BULAT, 2002, 15.

¹³ S. ANTOLJAK, 1976, 55.

¹⁴ D. FARLATI, 1765, 481.

¹⁵ U Državnom arhivu u Zadru čuvaju se stare rapske matice rođenih, ali nažalost tek od 1578., a krštenih od 1569. godine.

Ljubić je prvi upozorio na vjerodostojni podatak koji čitamo na Dominisovu portretu – bakrorezu,¹⁶ objavljenom na početku njegova kapitalnog djela *De republica ecclesiastica*, na kojem u lijevom gornjem uglu piše: *Aetatis 57, anno 1617.*, prema kojem je, dakle, Dominis rođen 1560. godine.

Dominis se na putu u Englesku u studenom 1616. godine zaustavio u Nizozemskoj,¹⁷ gdje ga je portretirao dvorski portretist Michiell Jansz van Mierevelt, a prema kojem je predložku načinjen objavljeni bakrorez.¹⁸ U prosincu 1616. godine stigao je u Englesku, a već u srpnju 1617. godine iz tiska su izašli prvi otisci prvog volumena njegova djela *De republica ecclesiastica*,¹⁹ i to pod nadzorom samog autora. Prema tome bakrorez je nastao u prvoj polovici 1617. godine i tada je Dominis imao 57 godina.

Družba Isusova, koje je Dominis bio član od 1579. do 1597. godine, u arhivu (*Archivum Romanum Societatis Iesu – ARSI*) bilježi slične podatke.

Naime, u trogodišnjim katalogima postoji zanimljiv imenik članova,²⁰ koji osim imena i prezimena, navodi njihovu domovinu, dob, karakteristiku osobe, vrijeme pristupanja Družbi, što i od kada studira, kakva su mu postignuća i što druge podučava.²¹

Tako u 1590. godini na 33. stranici, pod rednim brojem 22, i to pod slovom M (*Marcus*), nailazimo na Dominisa, za kojeg se kaže da je te godine imao 30 godina, ali na stranici 65. za godinu 1593. pod rednim brojem 3 za Dominisa se navodi da ima samo 32 godine.²²

Prvi podatak potvrđuje 1560. godinu, dok bi drugi trebao značiti da je rođen 1561. godine. Ako se postavi pitanje u kojem je mjesecu Dominis bio rođen, odnosno u kojem je mjesecu podatak zapisan, moguće je pretpostaviti da podatci nisu u suprotnosti i zaključiti da je ipak rođen 1560. godine.²³

Međutim, u Vatikanskoj biblioteci (*Biblioteca Apostolica Vaticana – BAV*), postoje dva rukopisa iz vremena Dominisove smrti u kojima je prilično precizno određena njegova dob, te ne dopuštaju takve kalkulacije.

U rukopisu pod naslovom *Della vita di Papa Urbano Ottavo et storia del suo pontificato*, i podnaslovom *Della causa del Arcivescovo di Spalatro*,

¹⁶ Š. LJUBIĆ, 1870, 2.

¹⁷ M. BERLJAK, 2006, 311-312.

¹⁸ I. PRIJATELJ-PAVIČIĆ, 2006, 359-369.

¹⁹ V. GAMULIN, 1983, 203.

²⁰ *ARSI*, Manuscripta antiqua Societatis -Provincia Veneta - Cat. Trien. 1590-1602., Sign.: Ven. 37.

²¹ N. BULAT, 2002, 103-104.

²² *ARSI*, Manuscripta antiqua Societatis – Provincia Veneta - Cat. Trien. 1590-1602., Sign.: Ven. 37.

²³ N. BULAT, 2002, 104.

heretico relapso,²⁴ piše da je Dominis 1616. godine, kada je otišao u Englesku, imao 57 godina: *Nell anno 1616. essendo partito per Inghilterram mosso e guidato da diabolico spirito Marc Antonio de Dominis nativo di Arbe in Dalmazia dell' eta sua allhora di anni 57;*²⁵ i potom da je godine 1624. imao 65. godina: *... nell' anno 1624, e della sua eta 65. denuntiato alla Sacra Inquisitione ...*²⁶ Ovi nam podatci sugeriraju 1559. kao godinu Dominisova rođenja (ali nam još uvijek ostavljaju mogućnost kalkulacije s dijelom godine na koju se napisano odnosi).

Drugi rukopis govori o slučaju Dominis: *Casus M. Ant. de Dominis, Archiep. Spalatensis* pod naslovom *Miserabilem Marci Antonii cognomento De Dominis, Spalatensis quondam Archiepiscopi casum*,²⁷ u kojem autor, pored ostalog, detaljno opisuje Dominisovu bolest, smrt, liječnike i postupak s njegovim tijelom, te kaže da se u trenutku smrti približavao 66. godini: *cum anni tempestas, et gravis sex et sexaginta annorum aetas accederet.*²⁸

Iz ovog, izgleda najpreciznijeg podatka, prema kojem je 8. odnosno 9. rujna 1624. godine, kada je umro, Dominis navršio 65 godina i približavao se 66. godini, proizlazi nužno da se rodio 1559. godine, a ako je bio rođen u zadnjoj četvrtini godine, onda bi to bila čak 1558. godina.

Stoga, možda je godina Dominisova rođenja pogrešno napisana u svim enciklopedijama na svijetu, ali to i onako, bar u Dominisovo vrijeme, baš i nije bilo jako važno.

Literatura

Stjepan ANTOLJAK, Arhivske zabilješke i marginalije o Markantunu de Dominisu, *Radovi centra JAZU u Zadru*, 22-23, Zadar, 1976, 49-61.

Matija BERLJAK, Veza Marka Antuna de Dominisa sa Galileom Galilejem i Hugom Grotuisom, *Zbornik radova: Marko Antun de Dominis, splitski nadbiskup, teolog i fizičar*, Književni krug, Split, 2006, 299-326.

Nikola BULAT, *Crkva i sakramenti u miski M. A. De Dominisa*, Split, 2002.

Danielle FARLATTI, *Illyricum sacrum*, III, Venetiis, 1765.

Miroslav GRANIĆ, Rod splitskoga nadbiskupa Marka Antuna de Dominisa, *Zbornik radova: Marko Antun de Dominis, splitski nadbiskup, teolog i fizičar*, Književni krug, Split, 2006, 9-20.

²⁴ BAV, Barb. lat. 4731; svezak od 1485 paginiranih stranica; na stranicama od 606. do 625. poglavlje o Dominisu: *Della causa dell' Arcivescovo di Spalatro...*

²⁵ BAV, Barb. lat. 4731; str. 606.

²⁶ BAV, Barb. lat. 4731; str. 612.

²⁷ BAV, Barb. lat. 9921; Svezak se sastoji od tri spisa od kojih je drugi o slučaju Dominis: *Miserabilem Marci Antonii cognomento de Dominis...* od 13. do 23. stranice (recto, verso).

²⁸ BAV, Barb. lat. 9921; str. 20.r.

Šime LJUBIĆ, O Markantunu Dominisu Rabljaninu, *Rad JAZU*, X, Zagreb, 1870.

Vesna GAMULIN, Regesta dokumenata iz arhiva Public Record Office u Londonu koji su vezani uz boravak Marka Antonija de Dominisa u Engleskoj, *Zbornik zavoda za povijesne znanosti IC JAZU*, 13, Zagreb, 1983, 197-218.

Ivana PRIJATELJ – PAVIČIĆ, Prilog poznavanju portreta Marka Antuna de Dominisa, *Zbornik radova: Marko Antun de Dominis, splitski nadbiskup, teolog i fizičar*, Književni krug, Split, 2006, 335-389.

Vesna TUDJINA GAMULIN, Dominis u pismima suvremenika Fulgentia Micantia u prijevodu Thomasa Hobbesa, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 20, Zagreb, 2002, 165-182.

NAME, NACHNAME UND GEBURTSJAHR VON MARKO ANTUN DE DOMINIS

Zusammenfassung

Obwohl Marko Antun de Dominis, ein Senjer Bischof, Erzbischof von Split und Dekan von Windsor war, ist er einer der bedeutendsten geistlichen Erscheinungen Europas am Anfang des 17. Jahrhunderts, dessen Ideen seit Jahrhunderten vor seiner Zeit vorausgingen, findet man bis heute in der Literatur auf die verschiedenen – sogar die einfachsten historiographischen Angaben, wie zum Beispiel seinen Namen, Nachnamen und sein Geburtsjahr. Mit dem Vergleich verschiedener Angaben aus der Literatur mit den Dokumenten aus verschiedenen europäischen Archiven, versucht man die Antworten auf zahlreiche Fragen zu nähern.

Schlusswörter: Marko Antun de Dominis, Name, Nachname, Geburtsjahr

NAME, SURNAME AND YEAR OF BIRTH OF MARK ANTUN DE DOMINIS

Summary

Although Mark Antun de Dominis, the Bishop of Senj, Archbishop of Split, Dean of Windsor, was one of the most significant spiritual personalities of early 17th century Europe, whose ideas were ahead of his own time, we can still find different, basic historiography data related to his name, family name and year of his birth. By comparing data from literature with documents from different European archives, the author tried to come closer to the answer of this disputable questions.

Key words: Mark Antun de Dominis, name, surname, year of birth.